==========

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==========

સ્ટેટ (યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા)

વિરુદ્ધ

રામ શરણ

૪ ડિસેમ્બર, ૨૦૦૩

[દોરાઇસ્વામી રાજુ અને અરિજીત પસાયત, ન્યાયમૂર્તિઓ]

સેવા વિષયક કાયદો:

સેન્ટ્રલ રિઝર્વ પોલીસ ફોર્સ અધિનિયમ, ૧૯૪૯: કલમો ૧૦(એમ), ૧૬(૨) / સેન્ટ્રલ રિઝર્વ પોલીસ ફોર્સ નિયમો, ૧૯૫૫; નિયમો ૩૬ (એ), (બી), (ઈ) અને (એફ) / ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતા, ૧૯૭૩; કલમો ૪, ૫, ૧૧, ૧૨ અને ૧૩:

ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટની સત્તાનો ઉપયોગ કરીને આસિસ્ટન્ટ કમાન્ડન્ટે અનધિકૃત ગેરહાજરીના આધારે એક કસૂરવાર કર્મચારી/કોન્સ્ટેબલને દોષિત ઠેરવી સજા ફટકારી – દોષસિદ્ધિ નોંધવાની હુકુમત – તેને પડકાર – સેશન્સ

કોર્ટે એવું ઠરાવ્યું કે આસિસ્ટન્ટ કમાન્ડન્ટ પાસે કોઈ હકુમત ન હતી – હાઈકોર્ટ દ્વારા પુનરીક્ષણ અરજી ફગાવી દેવામાં આવી – અપીલ પર, ઠરાવવામાં આવ્યું કે: ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતા (સી.આર.પી.સી.) હેઠળની કાર્યવાહી/પુનરીક્ષણમાં આવી સત્તા પ્રદાન કરવા સામે પડકાર ફેંકી શકાય નહીં – સી.આર.પી.એફ. ના સભ્યો સશસ્ત્ર દળોનો ભાગ હોવાથી, સભ્યો વચ્ચે શિસ્તનો અમલ કરાવવા માટે નવા/નિર્દિષ્ટ ગુનાઓનું સર્જન કરવામાં આવ્યું છે – તેથી, અધિનિયમ હેઠળ વ્યાખ્યાયિત આવા ગુનાઓની સુનાવણી કરવાની આસિસ્ટન્ટ કમાન્ડન્ટ પાસે હકુમત હતી – પ્રવિષ્ટિ ૨, યાદી ૧ – ભારતના બંધારણની સાતમી અનુસૂચિ.

કાયદો – ચોક્કસ જોગવાઈની બંધારણીય માન્યતા (વાયર્સ) – હકુમત – ઠરાવવામાં આવ્યું: અનુચ્છેદ ૩૨/૨૨૬ હેઠળ ન્યાયિક પુનરાવલોકનની સત્તાનો પ્રયોગ કરતી અદાલતોમાં જ વિશેષરૂપે નિહિત છે – અપીલ અથવા પુનરીક્ષણ હકુમતનો ઉપયોગ કરતી વખતે જોગવાઈની બંધારણીય માન્યતા (વાયર્સ) અંગે નિર્ણય કરવો અદાલતો માટે અસ્વીકાર્ય છે – ભારતીય બંધારણ; અનુચ્છેદો ૩૨/૨૨૬.

શબ્દો અને શબ્દપ્રયોગો:

'વધુ જઘન્ય ગુનાઓ', 'ઓછા જઘન્ય ગુનાઓ' અને 'વિશેષ રીતે નિર્મિત ગુનાઓ' – સી.આર.પી.એફ. અધિનિયમની કલમો ૯ અને ૧૦ ના સંદર્ભમાં તેનો અર્થ.

સામાવાળા–કર્મચારી, કે જેઓ એક કોન્સ્ટેબલ હતા, તેઓ આઇ.ટી.બી.પી. માં ફરજ બજાવતી વખતે મંજૂર થયેલી રજાના સમયગાળા ઉપરાંત અનધિકૃત રીતે ગેરહાજર રહ્યા હતા. સેન્ટ્રલ રિઝર્વ પોલીસ ફોર્સ અધિનિયમની જોગવાઈઓ અનુસાર પોતાને પ્રદાન કરવામાં આવેલી પ્રથમ વર્ગ ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટની સત્તાનો ઉપયોગ કરીને, આસિસ્ટન્ટ કમાન્ડન્ટ, સેન્ટ્રલ રિઝર્વ પોલીસ ફોર્સે કેસની સુનાવણી હાથ ધરી સામાવાળાને દોષિત ઠેરવ્યા હતા અને તેમને ૩ માસની કેદ ભોગવવાની સજા ફટકારી હતી. સામાવાળા–આરોપીએ સેશન્સ કોર્ટમાં આ હુકમને પડકાર્યો હતો, જે પડકાર સેશન્સ કોર્ટ દ્વારા માન્ય રાખવામાં આવ્યો હતો અને હાઇકોર્ટે તેની પુષ્ટિ કરી હતી. તેથી સ્ટેટ (યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા) દ્વારા પ્રસ્તુત અપીલ દાખલ કરવામાં આવી છે.

અપીલકર્તા–યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વતી એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે સી.આર.પી.એફ. અધિનિયમ એક નિર્દિષ્ટ ક્ષેત્રમાં અમલમાં રહેલો વિશેષ કાયદો હોવાના કારણે, કોઈ કસૂરવાર કર્મચારીને દોષિત ઠેરવવા અને સજા ફટકારવા સારુ નિર્દિષ્ટ ગુનાઓની સુનાવણી હાથ ધરવા માટે સત્તાવાળાઓ દ્વારા સદરહુ અધિનિયમની જોગવાઈઓ લાગુ કરી શકાય તેમ હતી.

સામાવાળા–કર્મચારી વતી એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે આસિસ્ટન્ટ કમાન્ડન્ટ પાસે ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટ તરીકે કાર્ય કરવાની કોઈ હકુમત ન હતી; અને કેન્દ્ર સરકાર સત્તાવાળાઓને ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટ તરીકે કામ કરવા માટે કોઈ સત્તા પ્રદાન કરી શકે નહીં.

અપીલ મંજૂર કરતાં, અદાલતે :

ઠરાવવામાં આવ્યું : ૧.૧. નીચલી અદાલતો ઉપસ્થિત થતા સંબંધિત મુદ્દાઓને તેમના યોગ્ય પરિપ્રેક્ષ્યમાં સમજવા માટે જરૂરી એવા અમુક આવશ્યક અને મહત્વપૂર્ણ પાસાઓની ઉપેક્ષા કરી ગઈ છે. ભારતના બંધારણની સાતમી અનુસૂચિની યાદી ૧ ની પ્રવિષ્ટિ ૯૩ સંસદને યાદી ૧ માં ગણાવેલી કોઈપણ બાબતોના સંબંધમાં કાયદાઓ વિરુદ્ધના ગુનાઓ માટે જોગવાઈ કરવા સક્ષમ બનાવે છે. અધિનિયમની કલમો ૯ અને ૧૦ અનુક્રમે જેને 'વધુ જઘન્ય ગુનાઓ' અને 'ઓછા જઘન્ય ગુનાઓ' તરીકે જણાવવામાં આવ્યા છે તેની ગણતરી કરીને તેનું સર્જન કરે છે અને આ અધિનિયમના હેતુઓ માટે વિશેષ રીતે નિર્મિત આવા ઘણા ગુનાઓ દેશના સામાન્ય ફોજદારી કાયદા હેઠળ ગુના બની શકતા નથી અથવા ગુના સમાન ગણી શકાય નહીં. તે હદ સુધી તે તેના માટેની સજાઓ સાથે નિર્મિત ગુનાઓનો એક નવો વર્ગ છે, જે અમલમાં રહેલા સામાન્ય ફોજદારી કાયદા માટે અજાણ્યા છે. [૪૮૧–એફ–જી–એચ; ૪૮૨–એ]

૧.૨. નીચલી અદાલતોના તર્કદોષનું મૂળ કારણ તેમાં હાથ ધરવામાં આવેલી ઉપરછલ્લી અને સપાટી પરની વિચારણામાં રહેલું છે, જે વિચારણા દેશના સામાન્ય ફોજદારી કાયદા હેઠળના અન્ય સામાન્ય ફોજદારી ગુનાઓની સુનાવણી કરવાની પદ્ધતિથી તદ્દન અલગ અને ભિન્ન રીતે, સંસદના એક વિશેષ અધિનિયમ હેઠળ સ્વતંત્ર રીતે નિર્મિત ગુનાઓની સુનાવણી અને સજા માટે વિશિષ્ટ અને ખાસ જોગવાઈ કરવાની સંસદની સક્ષમતા અને સત્તાઓના સંદર્ભ

વિના કરવામાં આવી હતી. [૪૮૨–ઈ–એફ]

૧.૩. મંજૂર થયેલી રજાના સમયગાળા ઉપરાંત રોકાઈ રહેનાર કર્મચારીની અનધિકૃત ગેરહાજરી એ સામાન્ય સંજોગોમાં દેશના સામાન્ય ફોજદારી કાયદા હેઠળ કોઈ ગુનો નથી. પરંતુ, શિસ્તબદ્ધ દળોએ શિસ્તનો અમલ કરાવવાના આશય સાથે તેને ગુનો ગણીને શિક્ષાપાત્ર બનાવ્યો છે અને વિવિધ સજાઓ નિર્ધારિત કરી છે. આવા ચોક્કસ હેતુઓ માટે નિર્દિષ્ટ અધિકારીઓને મેજિસ્ટ્રેટની સત્તાઓ પ્રદાન કરવામાં આવેલી છે. હુકમ પસાર કરનાર આસિસ્ટન્ટ કમાન્ડન્ટે સદરહુ અધિનિયમ હેઠળ પોતાને પ્રદાન કરાયેલી સત્તાઓને ધ્યાને લેતાં નિર્વિવાદપણે ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટ તરીકે કામ કર્યું હતું. આવી સત્તા પ્રદાન કરવા સામે સ્પષ્ટપણે કોઈ સવાલ ઉઠાવવામાં આવ્યો ન હતો અને સંહિતા હેઠળની કાર્યવાહી, અપીલ કે પુનરીક્ષણમાં આવો પ્રશ્ન ઉઠાવી શકાયો પણ ન હોત. જ્યાં સુધી પડકારાયેલ હુકમ પસાર કરવા સક્ષમ સત્તાધિકારીને સમર્થ બનાવતી અધિનિયમની ચોક્કસ જોગવાઈ મોજૂદ છે, ત્યાં સુધી તે સંપૂર્ણ બળ અને પ્રભાવ ધરાવશે. [૪૮૩–એ–બી–સી–ડી]

૧.૪. એ સુસ્થાપિત સિદ્ધાંત છે કે કોઈપણ કાયદા દ્વારા નિર્મિત સત્તામંડળ તે કાયદાની અથવા અન્ય કોઈપણ કાયદાની કોઈ ચોક્કસ જોગવાઈની બંધારણીય માન્યતા (વાયર્સ) અંગે વિચારણા કરી શકે નહીં. આવા હેતુઓ માટેની અનન્ય સત્તા ભારતના બંધારણ હેઠળ માત્ર અને માત્ર બંધારણના અનુચ્છેદો ૩૨/૨૨૬ હેઠળ ન્યાયિક પુનરાવલોકનની સત્તાનો

પ્રયોગ કરતી અદાલતોમાં જ નિહિત છે. સંહિતા હેઠળ અપીલ અથવા પુનરીક્ષણ હકુમતનો ઉપયોગ કરતી વખતે, કોઈપણ અદાલત માટે તે જોગવાઈની બંધારણીય માન્યતા (વાયર્સ) અંગે નિર્ણય કરવો કાયદેસર રીતે અસ્વીકાર્ય છે. પ્રસ્તુત કેસમાં સેશન્સ કોર્ટ અને હાઇકોર્ટે બરાબર એ જ કર્યું છે. કોઈ જોગવાઈની બંધારણીય માન્યતા (વાયર્સ) ને માત્ર બંધારણીય અદાલત સમક્ષની રિટ કાર્યવાહીમાં જ પડકારી શકાય છે. [૪૮૩–ડી–ઈ]

૧.૫. બંધારણની સાતમી અનુસૂચિની યાદી ૧ ની પ્રવિષ્ટિ ૨ એ સ્થિતિ સ્પષ્ટ કરે છે કે સી.આર.પી.એફ. ના સભ્યો કેન્દ્ર સરકારના સશસ્ત્ર દળોનો ભાગ છે. વિવિધ ગુનાઓ માટે અધિનિયમ હેઠળ લાદવામાં આવનારી સજાઓ કલમો ૯ અને ૧૦ દ્વારા વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવી છે, જે કાયદા દ્વારા નિર્મિત ગુનાઓ છે. તેઓ કાનૂની રીતે માની લીધેલા ગુનાઓ છે અને શિસ્તનો અમલ કરાવવાના માળખામાં તેમને સી.આર.પી.એફ. જેવા શિસ્તબદ્ધ દળના સભ્યો માટે અશોભનીય આચરણરૂપ ઉલ્લંઘન તરીકે ગણવામાં આવ્યા છે. સ્થિતિ આવી હોવાથી, સંબંધિત ઇન્સાફી કાર્યવાહીમાં સામાવાળા સામે કાર્યવાહી કરવાની આસિસ્ટન્ટ કમાન્ડન્ટ પાસે કોઈ હકુમત ન હતી તેવું ઠરાવવામાં સેશન્સ કોર્ટ અને હાઇકોર્ટ વાજબી ન હતા. [૪૮૩–એફ–જી–એચ]

૧.૬. કોઈ વિશેષ કાયદામાં કોઈ વિપરીત જોગવાઈની અથવા સી.આર.પી.સી. ની હકુમત કે પ્રયોજ્યતાને બાકાત રાખતી કોઈ વિશેષ જોગવાઈની ગેરહાજરીમાં, મૂળ પિતૃ કાયદો હોવાના કારણે વિવિધ વર્ણનની

ફોજદારી અદાલતો દ્વારા હાથ ધરાતી કેસોની તપાસ, પૂછપરછ અને ઇન્સાફી કાર્યવાહીઓને સી.આર.પી.સી. ની જોગવાઈઓ લાગુ પડશે. અધિનિયમમાં કાયદાની નિર્દિષ્ટ જોગવાઈ મુજબ આસિસ્ટન્ટ કમાન્ડન્ટ આ બાબતની સુનાવણી હાથ ધરવા માટે જરૂરી હકુમતથી સંપન્ન હતા. [૪૮૫–ડી; ૪૮૬–ડી]

ડિરેક્ટોરેટ ઓફ એન્ફોર્સમેન્ટ વિરુદ્ધ દીપક મહાજન અને અન્ય, [૧૯૯૪] ૩ એસ.સી.સી. ૪૪૦; નીલરતન સરકાર વિરુદ્ધ લક્ષ્મી નારાયણ રામ નિવાસ, એ.આઇ.આર. (૧૯૬૫) એસ.સી. ૧ અને મારુ રામ વગેરે વગેરે વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય, [૧૯૮૧] ૧ એસ.સી.સી. ૧૦૭, પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

૨. કેસના તથ્યો અને સંજોગોમાં, જ્યારે કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી તે સમયે સામાવાળા જે પગાર મેળવી રહ્યા હતા તે મુજબના બે માસના પગાર જેટલા દંડની સજા ન્યાયના ઉદ્દેશોને પરિપૂર્ણ કરશે. જોકે, દાખલારૂપ સજાનો આશરો માત્ર ત્યારે જ લેવો જોઈએ કે જ્યારે કોઈપણ આપેલ સમયે અત્યંત આવશ્યક એવા કોઈ કસોટીરૂપ કે પડકારજનક સાહસ અથવા તૈનાતીથી બચવા અને છટકવા માટે આવી ગેરહાજરીનો આશરો લેવામાં આવ્યો હોય, અને સામાન્ય દિનચર્યા તરીકે નહીં. [૪૮૬–એફ–જી]

ફોજદારી અપીલીય અધિકારક્ષેત્ર : ફોજદારી અપીલ નંબર ૪૧૦/૧૯૯૭.

હિમાચલ પ્રદેશ હાઇકોર્ટ દ્વારા ફોજદારી અપીલ નંબર ૧૭૨/૧૯૮૯ માં તારીખ ૧૬.૧૧.૯૪ ના રોજ આપવામાં આવેલા ચુકાદા અને હુકમ સામે.

અપીલકર્તા તરફથી પી.પી. મલ્હોત્રા, વાય.પી. મહાજન, સુશ્રી સુષ્મા સુરી અને પી. પરમેશ્વરન.

સામાવાળા તરફથી એસ.સી. મહેશ્વરી, એમ.પી.એસ. તોમર, વજાહત અન્સારી અને સુશ્રી સંધ્યા ગોસ્વામી.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ અરિજીત પસાયત દ્વારા આપવામાં આવેલ.

સેન્ટ્રલ રિઝર્વ પોલીસ ફોર્સ એક્ટ, ૧૯૪૯ (ટૂંકમાં 'અધિનિયમ') ની કલમ ૧૦(એમ) હેઠળ સેન્ટ્રલ રિઝર્વ પોલીસ ફોર્સ (ટૂંકમાં 'સી.આર.પી.એફ.') ના આસિંસ્ટન્ટ કમાન્ડન્ટ દ્વારા કરવામા આવેલી દોષસિદ્ધિ અને લાદવામાં આવેલી આનુષંગિક સજાઓને પડકારતાં, સામાવાળાએ સેશન્સ જજ, સોલન અને સિરમૌર સમક્ષ અપીલ દાખલ કરી હતી. સેશન્સ જજે ઠેરવ્યું હતું કે દોષસિદ્ધિ નોંધવાની અને સજા લાદવાની આસિસ્ટન્ટ કમાન્ડન્ટ પાસે કોઈ હકુમત ન હતી. સદરહુ ચુકાદા સામે યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી પુનરીક્ષણ અરજી મારફતે હિમાચલ પ્રદેશ હાઇકોર્ટ સમક્ષ તેને પડકારવામાં આવ્યો હતો. તે પુનરીક્ષણ અરજી પણ ફગાવી દેવામાં આવી હતી. સેશન્સ જજ અને હાઇકોર્ટ બંનેએ એવું ઠેરવ્યું હતું કે ત્રીજી બટાલિયન, આઇ.ટી.બી.પી., નાહનના આસિસ્ટન્ટ કમાન્ડન્ટ પ્રથમ વર્ગ ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરી શક્યા ન હોત અને તેથી આરોપી–સામાવાળા સામેની ટ્રાયલ અને તેમની દોષસિદ્ધિ ગેરકાયદેસર હતી. હાઇકોર્ટે ઠેરવ્યું હતું કે કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસીજર, ૧૯૭૩ (ટૂંકમાં 'સંહિતા') ની કલમો

૧૧, ૧૨ અને ૧૩ નું સંયુક્ત વાંચન સ્પષ્ટપણે એ બાબત નકારી કાઢે છે કે હાઇકોર્ટ દ્વારા સત્તાઓ એનાયત કરવામાં ન આવી હોય તેવા સંજોગોમાં પ્રથમ વર્ગ ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતી કોઈપણ વ્યક્તિની નિમણૂક થઈ શકે. સેશન્સ જજ અને હાઇકોર્ટના મતે, આ બાબત એ હકીકતમાંથી ઉદ્ભવી હતી કે વર્ષ ૧૯૭૩ માં કારોબારીથી ન્યાયતંત્રનું પૃથક્કરણ કરવામાં આવ્યું હતું અને ત્યાર પછી પ્રથમ વર્ગ અથવા દ્વિતીય વર્ગના ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટ તરીકે કાર્ય કરવા માટે નિમણૂક કરવાની તેમજ સત્તાઓ એનાયત કરવાની સત્તા માત્ર હાઇકોર્ટ દ્વારા જ વાપરી શકાતી હતી, અને કોઈપણ વ્યક્તિને કોઈપણ વર્ગના ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટની સત્તાઓ પ્રદાન કરવાની કેન્દ્ર સરકાર કે રાજ્ય સરકાર પાસે કોઈ સત્તા ન હતી. સંહિતાની કલમ ૫ નો પણ સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો હતો અને એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે તેમાં વપરાયેલો "તેથી વિરુદ્ધની કોઈ ચોક્કસ જોગવાઈના અભાવમાં" એવો શબ્દપ્રયોગ અધિનિયમની કલમ ૧૬(૨) ને નિરર્થક બનાવતો નથી.

આ તબક્કે, વાસ્તવિક હકીકતોની સ્થિતિ ધ્યાને લેવી આવશ્યક રહેશે.

સામાવાળા, ત્રીજી બટાલિયન, આઇ.ટી.બી.પી., નાહન ખાતે કોન્સ્ટેબલ (સ્વીપર) તરીકે ફરજ બજાવતા હતા ત્યારે, પોતાને મંજૂર કરવામાં આવેલી રજાની મુદત પૂરી થયા પછી ફરજ પર હાજર થયા ન હતા. જોકે તેમને તારીખ ૯.૪.૧૯૮૭ થી ૨૪.૫.૧૯૮૭ સુધીના સમયગાળા માટે રજા મંજૂર કરવામાં આવી હતી, તેમ છતાં તે સમયગાળો પૂરો થયા પછી તેઓ હાજર થયા ન હતા.

સક્ષમ સત્તાધિકારીને કોઈ જાણ કરવામાં આવી ન હતી કે રજા લંબાવવા માટે કોઈ અરજ પણ કરવામાં આવી ન હતી. સામાવાળાએ સ્વીકાર્યું હતું કે તેઓ રજાના સમયગાળા કરતાં વધુ સમય રોકાયા હતા, પરંતુ તેમ કરવું શા માટે અનિવાર્ય બન્યું હતું તે અંગે તેમણે કેટલાક કારણો દર્શાવ્યા હતા. સંબંધિત સત્તાવાળાઓ દ્વારા ફરિયાદ નોંધાવવામાં આવી હતી અને અધિનિયમની કલમ ૧૦(એમ) ની રૂએ પ્રથમ વર્ગ ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતા આસિસ્ટન્ટ કમાન્ડન્ટે સંહિતાની કલમ ૨૫૧ ના સંદર્ભમાં નોટિસ જારી કરી હતી અને ટ્રાયલ બાદ તેમને દોષિત ઠરાવી ત્રણ માસની કેદની સજા ફટકારી હતી. ઉપર જણાવ્યા મુજબ સામાવાળા દ્વારા સદરહુ હુકમને સેશન્સ જજ સમક્ષ પડકારવામાં આવ્યો હતો અને સેશન્સ જજ દ્વારા તેમને રાહત આપવામાં આવતાં, યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા દ્વારા તે બાબત સામે પુનરીક્ષણ અરજી કરવામાં આવી હતી. પરંતુ તે પણ ફગાવી દેવામાં આવતાં, હાલની આ અપીલ દાખલ કરવામાં આવી છે.

અપીલના સમર્થનમાં, અપીલકર્તા તરફના વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે એવી રજૂઆત કરી હતી કે સેશન્સ જજ અને હાઇકોર્ટ અધિનિયમની કલમ ૧૬(૨) અને સેન્ટ્રલ રિઝર્વ પોલીસ ફોર્સ રૂલ્સ, ૧૯૫૫ (ટૂંકમાં 'નિયમો') ના નિયમ ૩૬ (એ), (બી), (ઇ) અને (એફ) તેમજ સંહિતાની કલમો ૪ અને ૫ ને ધ્યાને લેવાનું સ્પષ્ટપણે ચૂકી ગયા હતા. અધિનિયમની કલમ ૧૬(૨) સ્પષ્ટપણે નિર્દેશ કરે છે કે સંહિતામાં ગમે તે સમાવિષ્ટ હોવા છતાં, અધિનિયમની જોગવાઈઓ લાગુ કરી શકાય છે. સંહિતાની કલમ ૪(૨) ઇન્ડિયન પીનલ કોડ,

૧૮૬૦ (ટૂંકમાં 'આઇ.પી.સી.') સિવાયના અન્ય કોઈપણ કાયદા હેઠળ કાર્યવાહી કરવાની પરવાનગી આપે છે. કલમ ૫ એ કોઈપણ વિશેષ અથવા સ્થાનિક કાયદામાં તેથી વિરુદ્ધની કોઈ ચોક્કસ જોગવાઈના અભાવનો નિર્દેશ કરે છે. આ અધિનિયમ એક વિશેષ કાયદો હતો કે જે નિર્દિષ્ટ ક્ષેત્રમાં કાર્યરત હતો. સેશન્સ જજ અને હાઈકોર્ટ દ્વારા આ પાસાંઓને તેમના યોગ્ય પરિપ્રેક્ષ્યમાં ધ્યાને લેવામાં આવ્યા ન હતા.

તેનાથી વિરુદ્ધ, સામાવાળા તરફના વિદ્વાન વકીલે એવી રજૂઆત કરી હતી કે આસિસ્ટન્ટ કમાન્ડન્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા હુકમમાં દખલગીરી કરવામાં સેશન્સ જજ અને હાઈકોર્ટ સંપૂર્ણપણે વાજબી હતા, કારણ કે તેમની પાસે તે રીતે કાર્ય કરવાની કોઈ હકુમત ન હતી અને વર્ષ ૧૯૭૩ માં સંહિતા ઘડવામાં આવ્યા પછી તે રીતે અધિસૂચિત કરવાની સત્તા માત્ર હાઈકોર્ટ પાસે જ હોવાથી કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલા જાહેરનામા દ્વારા થયેલી તેમની નિમણૂક તેમને ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટ તરીકે કામ કરવાની કોઈ સત્તા પ્રદાન કરી શકી ન હોત. કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસીજર, ૧૮૯૮ (ટૂંકમાં 'જૂની સંહિતા') હેઠળ કદાચ પરિસ્થિતિ ભિન્ન રહી હોઈ શકે છે, પરંતુ વર્તમાન સ્થિતિ તદ્દન અલગ છે અને ગૃહ મંત્રાલયનું તારીખ ૨૫.૧.૧૯૭૮ નું જાહેરનામું વાસ્તવમાં કોઈ પરિણામ ધરાવતું ન હતું.

તાબાની અદાલતોએ આ કેસમાં ઉપસ્થિત થતા પ્રસ્તુત વિવાદિત મુદ્દાઓને તેમના યોગ્ય પરિપ્રેક્ષ્યમાં સમજવા માટે અત્યંત જરૂરી એવા કેટલાક

આવશ્યક અને મહત્વપૂર્ણ પાયાના પાસાંઓની અવગણના કરેલ છે. અધિનિયમની કલમ ૩(૧) હેઠળ, સી.આર.પી.એફ.ની રચના કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા જાળવવામાં આવતા એક 'સશસ્ત્ર દળ' તરીકે કરવામાં આવી છે, અને પરિણામે તે ભારતના બંધારણની ૭મી અનુસૂચિની યાદી ૧ ની પ્રવિષ્ટિ ૨ માં પરિકલ્પના કરાયા મુજબ 'સંઘના અન્ય કોઈપણ સશસ્ત્ર દળો' ની વ્યાખ્યા હેઠળ ગણાશે. યાદી ૧ ની પ્રવિષ્ટિ ૯૩ સંસદને યાદી ૧ માં ગણાવેલી બાબતો પૈકીની કોઈપણ બાબતના સંબંધમાં ઘડવામાં આવેલા કાયદાઓ વિરુદ્ધના ગુનાઓ અંગે જોગવાઈ કરવા માટે પણ સંપૂર્ણપણે સમર્થ બનાવે છે. કલમ ૯ અને કલમ ૧૦ અનુક્રમે 'વધુ જઘન્ય ગુનાઓ' અને 'ઓછા જઘન્ય ગુનાઓ' તરીકે દર્શાવેલી બાબતોની વિગતવાર ગણતરી કરીને ગુનાઓનું નિર્માણ કરે છે અને આ અધિનિયમના વિશેષ હેતુઓ માટે ખાસ નિર્મિત કરવામાં આવેલા આવા અનેક ગુનાઓ દેશના પ્રવર્તમાન સામાન્ય ફોજદારી કાયદા હેઠળ ગુના બની શકતા નથી અથવા તેના સમાન ગણી શકાતા નથી. તે હદ સુધી તે તેના માટે નિર્ધારિત કરવામાં આવેલી શિક્ષાઓ સાથે નિર્મિત કરવામાં આવેલો ગુનાઓનો નવો વર્ગ છે, જે તત્સમયે અમલમાં રહેલા સામાન્ય ફોજદારી કાયદા માટે સર્વથા અપરિચિત છે. કલમ ૧૬, તત્સમયે અમલમાં હોય તેવા કોઈપણ કાયદા દ્વારા કોઈપણ વર્ગ કે કક્ષાના પોલીસ અધિકારીને પ્રદાન કરવામાં આવેલી સત્તાઓ અથવા તેમના પર લાદવામાં આવેલી ફરજો ખુદ દળના જ અધિક્રમમાં રહેલા સક્ષમ અધિકારીઓને પ્રદાન કરવાની જોગવાઈ કરે છે અને એક વિશિષ્ટ "નોન ઑબ્સ્ટેન્ટ" કલમ સાથે આગળ એવી જોગવાઈ ઘડીને ઠરાવે છે કે સંહિતામાં ગમે

તે સમાવિષ્ટ હોવા છતાં, કેન્દ્ર સરકાર દળના સભ્ય દ્વારા આચરવામાં આવેલ અને "આ અધિનિયમ હેઠળ" શિક્ષાપાત્ર હોય તેવા કોઈપણ ગુનાની, અથવા દળના સભ્ય દ્વારા અન્ય કોઈ સભ્યના શરીર કે મિલકત વિરુદ્ધ આચરવામાં આવેલ કોઈપણ ગુનાની તપાસ કરવા અથવા તેની ઇન્સાફી કાર્યવાહી ચલાવવાના હેતુ માટે કમાન્ડન્ટ અથવા આસિસ્ટન્ટ કમાન્ડન્ટને કોઈપણ વર્ગના મેજિસ્ટ્રેટની સત્તાઓ અર્પણ કરી શકે છે. પરિણામે, આ જોગવાઈઓ દ્વારા જે કરવાનો આશય છે તે માત્ર આ કાયદા—અધિનિયમના અભિન્ન અંગ તરીકે આવી તમામ સત્તાઓની વિગતોની સંપૂર્ણ ગણતરી કર્યા વિના અથવા તેવી તમામ જોગવાઈઓને વિગતવાર પુનઃ ઘડ્યા વિના, આ અધિનિયમ હેઠળ નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવેલા સત્તાધિકારીઓને આ અધિનિયમ હેઠળની તેમની ફરજો બજાવવા માટે અન્ય કાયદાઓ હેઠળ આવા સત્તાધિકારીઓ પાસે રહેલી સત્તાઓના સ્વરૂપ અને વ્યાપનો સંદર્ભ આપીને તે ઉપલબ્ધ કરાવવાનો છે, નહિ કે સંહિતા હેઠળ જે તમામ અથવા કોઈપણ હેતુઓ માટે સામાન્ય ફોજદારી ન્યાયની અદાલતો રચવામાં આવી છે તે હેતુઓ માટે તેમને તે પ્રકારના મેજિસ્ટ્રેટ તરીકે સ્થાપિત કરવાનો કે સત્તાવાન બનાવવાનો. સંહિતાની કલમ ૫, આ કેસમાં તેમની સામે કરવામાં આવેલા આવા કોઈપણ પડકાર સામે અધિનિયમ હેઠળ કાર્ય કરવા અને સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવા માટે સત્તાપ્રાપ્ત અધિકારીઓનું પૂરતું રક્ષણ કરે છે. દેશના સામાન્ય ફોજદારી કાયદા હેઠળ અન્ય સામાન્ય ફોજદારી ગુનાઓની સુનાવણી કરવાની પદ્ધતિથી ભિન્ન અને અલગ રીતે, સંસદના એક વિશેષ કાયદા હેઠળ અલગથી નિર્મિત ગુનાઓની ઇન્સાફી

કાર્યવાહી અને શિક્ષા અંગે વિશિષ્ટ અને ખાસ જોગવાઈ કરવાની સંસદની ક્ષમતા અને સત્તાઓના સંદર્ભ વિના, તાબાની અદાલતો દ્વારા તેમાં જે છીછરા અને ઉપરછલ્લા પ્રકારની વિચારણા હાથ ધરવામાં આવી છે, તેમાં તેમની દલીલનો દોષ રહેલો છે.

સર્વપ્રથમ એ નોંધવું આવશ્યક છે કે સેવા કે નોકરી સાથે સંબંધ ધરાવતા કેટલાક ઉલ્લંઘનો વ્યાપકપણે શિસ્તવિષયક કાર્યવાહીના વ્યાપમાં આવે છે. કલમ ૧૦(એમ) એ એવું ઉલ્લંઘન છે કે જેને સામાન્ય સંજોગોમાં ખાતાકીય કાર્યવાહી લાગુ પડી શકી હોત, છતાં પણ આ દળની અનિવાર્ય આવશ્યકતા તેમજ સદાય સતર્ક અને નિકટવર્તી પરિસ્થિતિ કે જેમાં આ સેવાના સભ્ય પાસેથી તમામ સમયે ઉચ્ચ મનોબળ અને ઉત્કૃષ્ટ કર્તવ્યનિષ્ઠા દર્શાવવાની અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે તેને ધ્યાને લેતાં, આ બાબતને અત્યંત ગંભીરતાથી લેવામાં આવે છે. પરંતુ સી.આર.પી.એફ., આર્મી, નેવી અને એરફોર્સ શિસ્તબદ્ધ દળો છે અને અન્યથા ગુનો ન બનતું હોય તેવું કોઈપણ ઉલ્લંઘન પણ અધિનિયમની કલમ ૧૦(એમ) જેવી કેટલીક જોગવાઈઓ હેઠળ ગુનો માનવામાં આવે છે. દેશના સામાન્ય ફોજદારી કાયદા હેઠળ સામાન્ય સંજોગોમાં, મંજૂર થયેલ રજાના સમયગાળા કરતાં વધુ સમય રોકાઈ જનાર કર્મચારીની અનધિકૃત ગેરહાજરી એ ગુનો નથી. પરંતુ ઉપર નોંધ્યા મુજબ, શિસ્તબદ્ધ દળોએ શિસ્તનો કડક અમલ કરાવવાના આશયથી આવા કૃત્યોને ગુના ગણીને શિક્ષાપાત્ર બનાવ્યા છે અને વિવિધ શિક્ષાઓ નિર્ધારિત કરી છે. આવા ચોક્કસ હેતુઓ માટે નિર્દિષ્ટ અધિકારીઓને મેજિસ્ટ્રેટની સત્તાઓ અર્પણ કરવામાં આવેલી છે. હુકમ પસાર કરનાર

આસિસ્ટન્ટ કમાન્ડન્ટે, અધિનિયમ હેઠળ તેમને પ્રદાન કરવામાં આવેલી સત્તાઓને ધ્યાને લેતાં નિર્વિવાદપણે ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટ તરીકે કાર્ય કર્યું હતું. આવી સત્તા અર્પણ કરવા સામે સ્પષ્ટપણે કોઈ પ્રશ્ન ઉપસ્થિત કરવામાં આવ્યો નથી અને સંહિતા હેઠળની કોઈપણ કાર્યવાહી, અપીલ કે રિવિઝનમાં તેને પડકારી શકાયો પણ ન હોત. જ્યાં સુધી પડકાર હેઠળનો હુકમ પસાર કરવા માટે સક્ષમ સત્તાધિકારીને સત્તા આપતી વિશિષ્ટ જોગવાઈ અધિનિયમમાં અસ્તિત્વ ધરાવે છે, ત્યાં સુધી તે સંપૂર્ણ બળ અને કાનૂની અસરકારકતા ધરાવશે. એ સુસ્થાપિત કાનૂની સિદ્ધાંત છે કે કોઈપણ અધિનિયમ દ્વારા નિર્મિત સત્તામંડળ તે અધિનિયમની અથવા અન્ય કોઈપણ અધિનિયમની ચોક્કસ જોગવાઈની બંધારણીય કાયદેસરતા પર વિચારણા કરી શકે નહીં. આવા હેતુઓ માટેની અનન્ય સત્તા ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ (ટૂંકમાં 'બંધારણ') હેઠળ માત્ર બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૨/૨૨૬ હેઠળ ન્યાયિક પુનરાવલોકનની સત્તાઓ વાપરતી અદાલતોમાં જ નિહિત છે. સંહિતા હેઠળ અપીલ અથવા રિવિઝન હકુમતનો ઉપયોગ કરતી વખતે કોઈપણ અદાલત માટે જોગવાઈની બંધારણીય કાયદેસરતા નક્કી કરવી અસ્વીકાર્ય છે. પ્રસ્તુત કેસમાં સેશન્સ જજ અને હાઇકોર્ટે બરાબર એ જ કર્યું છે. કોઈ જોગવાઈની બંધારણીય કાયદેસરતાને માત્ર બંધારણીય અદાલત સમક્ષની રિટ કાર્યવાહીમાં જ પડકારી શકાય છે. તે સ્થિતિ જોતાં, સેશન્સ જજ કે હાઇકોર્ટ બંનેમાંથી કોઈ પણ આસિસ્ટન્ટ કમાન્ડન્ટ દ્વારા મેજિસ્ટ્રેટની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવામાં આવેલ હકુમતના વપરાશમાં કોઈ ખામી કાઢી શક્યા ન હોત. એ નોંધવું પણ પ્રસ્તુત રહેશે કે બંધારણની ૭મી

અનુસૂચિની યાદી ૧ એટલે કે સંઘ યાદીમાં, પ્રવિષ્ટિ ૨ આ સ્થિતિ સ્પષ્ટ કરે છે કે સી.આર.પી.એફ.ના સભ્યો કેન્દ્ર સરકારના સશસ્ત્ર દળોનો ભાગ છે. અધિનિયમ હેઠળ વિવિધ ગુનાઓ માટે લાદવામાં આવનારી સજાઓ કલમ ૯ અને કલમ ૧૦ દ્વારા વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવી છે, જે કાયદા દ્વારા નિર્મિત કરવામાં આવેલ છે. અગાઉ નોંધ્યું છે તેમ, તેઓ માની લીધેલા ગુનાઓ છે અને શિસ્તનો અમલ કરાવવાના માળખામાં તેમને સી.આર.પી.એફ. જેવા શિસ્તબદ્ધ દળના સભ્યોને અણછાજતા ઉલ્લંઘનો તરીકે ગણવામાં આવ્યા છે. આવી પરિસ્થિતિમાં, સંબંધિત ઈન્સાફી કાર્યવાહીમાં સામાવાળા વિરુદ્ધ કાર્યવાહી કરવાની આસિસ્ટન્ટ કમાન્ડન્ટ પાસે કોઈ હકુમત ન હતી તેવું ઠેરવવામાં સેશન્સ જજ અને હાઇકોર્ટ વાજબી ન હતા.

આ સંદર્ભમાં અધિનિયમની કલમ ૧૦(એમ) અને કલમ ૧૬(૨) તેમજ સંહિતાની કલમ ૪ અને કલમ ૫ ની સંબંધિત જોગવાઈઓની નોંધ લેવી પણ આવશ્યક બનશે:

અધિનિયમ

> "કલમ ૧૦ (એમ)– દળનો પ્રત્યેક સભ્ય કે જે રજા મેળવ્યા વિના ગેરહાજર રહે છે, અથવા પૂરતા કારણ વિના તેને મંજૂર કરવામાં આવેલી રજાની મુદત કરતાં વધુ સમય રોકાઈ જાય છે, તે એક વર્ષ સુધી લંબાવી શકાય તેવી મુદતની કેદની સજા, અથવા તેના ત્રણ માસના પગાર સુધી વિસ્તારી શકાય તેટલા દંડ, અથવા તે બંને શિક્ષાને પાત્ર થશે".

"કલમ ૧૬(૨)– કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર, ૧૮૯૮ (૧૮૯૮ નો ૫) માં ગમે તે સમાવિષ્ટ હોવા છતાં, કેન્દ્ર સરકાર દળના કોઈ સભ્ય દ્વારા આચરવામાં આવેલા અને આ અધિનિયમ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર હોય તેવા કોઈપણ ગુનાની, અથવા દળના કોઈ સભ્ય દ્વારા અન્ય કોઈ સભ્યના શરીર કે મિલકત વિરુદ્ધ આચરવામાં આવેલા કોઈપણ ગુનાની તપાસ કરવા અથવા તેની ઈન્સાફી સુનાવણી ચલાવવાના હેતુસર કમાન્ડન્ટ અથવા આસિસ્ટન્ટ કમાન્ડન્ટને કોઈપણ વર્ગના મેજિસ્ટ્રેટની સત્તાઓ અર્પણ કરી શકે છે:

પરંતુ શરત એ છે કે–

(૧) જ્યારે કસૂરવાર વ્યક્તિ રજા પર હોય અથવા ફરજ પરથી ગેરહાજર હોય, અથવા

(૨) જ્યારે તે ગુનો દળના એક સભ્ય તરીકે તે કસૂરવાર વ્યક્તિની ફરજો સાથે સંબંધિત કે સંકળાયેલો ન હોય, અથવા

(૩) જ્યારે તે એક નજીવો ગુનો હોય, ભલે તે દળના સભ્ય તરીકે કસૂરવાર વ્યક્તિની ફરજો સાથે સંકળાયેલો કે સંબંધિત હોય,

ત્યારે જે સત્તાધિકારીની હકુમતની સ્થાનિક સીમાઓમાં ગુનો આચરવામાં આવ્યો હોય તે નિર્ધારિત સત્તાધિકારી જો તેવો નિર્દેશ આપે, તો તે બાબત અંગે હકુમત ધરાવતી સામાન્ય ફોજદારી અદાલત દ્વારા તે ગુનાની તપાસ

અથવા ઇન્સાફી કાર્યવાહી કરી શકાશે".

સંહિતા

"કલમ ૪ : ભારતીય દંડ સંહિતા અને અન્ય કાયદાઓ હેઠળના ગુનાઓની ઇન્સાફી કાર્યવાહી– (૧) ભારતીય દંડ સંહિતા (૧૮૬૦ નો ૪૫) હેઠળના તમામ ગુનાઓની તપાસ, પૂછપરછ, ઇન્સાફી કાર્યવાહી અને તે સંબંધે અન્યથા કાર્યવાહી આમાં હવે પછી સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓ અનુસાર કરવામાં આવશે.

(૨) અન્ય કોઈપણ કાયદા હેઠળના તમામ ગુનાઓની તપાસ, પૂછપરછ, ઇન્સાફી કાર્યવાહી અને તે સંબંધે અન્યથા કાર્યવાહી તે જ જોગવાઈઓ અનુસાર કરવામાં આવશે, પરંતુ તે આવા ગુનાઓની તપાસ કરવાની, પૂછપરછ કરવાની, ઇન્સાફી કાર્યવાહી હાથ ધરવાની અથવા તે સંબંધે અન્યથા કાર્યવાહી કરવાની રીત કે સ્થળનું નિયમન કરતા તે સમયે અમલમાં હોય તેવા કોઈપણ કાયદાને આધીન રહેશે.

કલમ ૫ : વ્યાવૃત્તિ – તેનાથી વિપરીત કોઈ ચોક્કસ જોગવાઈના અભાવમાં, આ સંહિતામાં સમાવિષ્ટ કંઈપણ બાબત તે સમયે અમલમાં હોય તેવા કોઈપણ વિશેષ અથવા સ્થાનિક કાયદાને, અથવા તે સમયે અમલમાં હોય તેવા અન્ય કોઈપણ કાયદા દ્વારા પ્રદાન કરવામાં આવેલી કોઈપણ વિશેષ હકુમત અથવા સત્તાને, કે ઠરાવવામાં આવેલી કાર્યરીતિના કોઈપણ વિશેષ સ્વરૂપને અસર કરશે નહીં".

કોઈપણ વિશેષ કાયદામાં કોઈ વિપરીત જોગવાઈ અથવા સંહિતાની હકુમત કે પ્રયોજ્યતાને બાકાત રાખતી કોઈ વિશેષ જોગવાઈના અભાવમાં, મૂળ કાયદો હોવાના નાતે, વિવિધ પ્રકારની ફોજદારી અદાલતો દ્વારા કેસોની હાથ ધરવામાં આવતી તપાસ, પૂછપરછ અને ઇન્સાફી કાર્યવાહીને સંહિતાની જોગવાઈઓ લાગુ પડશે. કલમ ૪ ની પેટા–કલમ (૧) આઈ.પી.સી. હેઠળના ગુનાઓ સાથે સંબંધિત છે. પેટા–કલમ (૨) નો બીજો ભાગ આવી બાકાતી સાથે સંબંધિત છે, જેમાં એવું વાંચન થાય છે કે "..... પરંતુ તે આવા ગુનાઓની તપાસ કરવાની, પૂછપરછ કરવાની, ઇન્સાફી કાર્યવાહી હાથ ધરવાની અથવા તે સંબંધે અન્યથા કાર્યવાહી કરવાની રીત કે સ્થળનું નિયમન કરતા તે સમયે અમલમાં હોય તેવા કોઈપણ કાયદાને આધીન રહેશે". (જુઓ ડિરેક્ટોરેટ ઓફ એન્ફોર્સમેન્ટ વિરુદ્ધ દીપક મહાજન અને અન્ય, [૧૯૯૪] ૩ એસસીસી ૪૪૦.) બોમ્બે પ્રિવેન્શન ઓફ ગેમ્બલિંગ એક્ટ, ૧૮૮૭ ને સંલગ્ન એક કેસમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે આ અધિનિયમ એક વિશેષ કાયદો હતો જે તેના હેઠળના ગુનાઓની તપાસ કરવાની અથવા પૂછપરછ કરવાની રીત કે સ્થળ માટે વિશેષ કાર્યરીતિ પૂરી પાડતો હતો, અને તેથી તેની જોગવાઈઓ જ પ્રવર્તમાન રહેવી જોઈએ અને સંહિતાની કોઈ પણ જોગવાઈ લાગુ થઈ શકે નહીં. [જુઓ નીલરતન સરકાર વિરુદ્ધ લક્ષ્મી નારાયણ રામ નિવાસ, એ.આઈ.આર. (૧૯૬૫) એસ.સી. ૧].

કલમ ૫ ત્રણ ઘટકો ધરાવે છે, અને મારુ રામ વગેરે વગેરે વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય [૧૯૮૧] ૧ એસસીસી ૧૦૭ માં અવલોકન કરવામાં

આવ્યું હતું તેમ, તે નીચે મુજબ છે:

"(૧) સંહિતા તેના દ્વારા સમાવિષ્ટ બાબતોને આવરી લે છે;

(૨) જો તે જ ક્ષેત્રને આવરી લેતો કોઈ વિશેષ અથવા સ્થાનિક કાયદો અસ્તિત્વમાં હોય, તો સદરહું કાયદો સુરક્ષિત રહે છે અને તે જ પ્રવર્તમાન રહેશે;

(૩) જો તેનાથી વિપરીત કોઈ વિશેષ જોગવાઈ હોય, તો તે વિશેષ અથવા સ્થાનિક કાયદા પર પ્રભાવી રહેશે. કૌશલ્યા રાણી વિરુદ્ધ ગોપાલ સિંહ, એ.આઈ.આર. (૧૯૬૪) એસ.સી. ૨૬૦ માં અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું તેમ, "વિશેષ કાયદા" નો અર્થ સામાન્ય કાયદા દ્વારા હાથ ધરવામાં આવતા તમામ કેસોને લાગુ પડતા હોય તેવા ઠરાવેલા સામાન્ય કાયદાકીય નિયમોથી ભિન્ન, વિશેષ સંજોગોમાં, વિશેષ કેસો માટે ઘડવામાં આવેલો કાયદો થાય છે. આ અધિનિયમ આ વર્ણનમાં બરાબર બંધબેસે છે. વધારામાં, આ અધિનિયમની કલમ ૧૬(૨) સંહિતા સંબંધિત નોન ઑબ્સ્ટેન્ટ ક્લૉઝથી શરૂ થાય છે."

આર્મી એક્ટ, ૧૯૫૦ (જે હવે પછી 'આર્મી એક્ટ' તરીકે ઉલ્લેખિત છે) માં આ અધિનિયમની કલમ ૧૦(એમ) ને સમાંતર જોગવાઈઓ રહેલી છે. વાસ્તવમાં આર્મી એક્ટની કલમ ૩૯ 'રજા વિના ગેરહાજરી' ની બાબત સાથે સંબંધિત છે. તેમાં કેદની મહત્તમ મુદત ત્રણ વર્ષ સુધી લંબાવી શકાય છે અથવા ખુદ સદરહું અધિનિયમમાં દર્શાવવામાં આવી હોય તેવી ઓછી સજા કરી શકાય

છે.

તેથી અનિવાર્ય તારણ એ નીકળે છે કે આસિસ્ટન્ટ કમાન્ડન્ટ આ બાબતની ઇન્સાફી કાર્યવાહી હાથ ધરવા માટે જરૂરી હકુમતથી સંપન્ન હતા.

હવે શેષ પ્રશ્ન એ રહે છે કે યોગ્ય સજા કઈ હોઈ શકે. એ બાબત નિર્વિવાદ છે અને બલ્કે વાજબી રીતે સ્વીકારવામાં આવી છે કે સી.આર.પી.એફ. જેવા શિસ્તબદ્ધ દળમાં ફરજ બજાવતી વ્યક્તિ માટે, શિસ્તભંગનું કોઈપણ કૃત્ય અધિનિયમ હેઠળ પર્યાપ્ત અને કડક સજાને પાત્ર બને છે. કલમ ૧૦(એમ) અનુસાર, જે કર્મચારી રજા વિના પોતાની જાતે ગેરહાજર રહે છે અથવા પૂરતા કારણ વિના પોતાને મંજૂર કરવામાં આવેલી રજા કરતાં વધુ સમય રોકાઈ રહે છે તેને એક વર્ષ સુધી લંબાવી શકાય તેવી મુદતની કેદ અથવા ત્રણ મહિનાના પગાર સુધી લંબાવી શકાય તેવા દંડની અથવા બંને સજા થઈ શકે છે. આ ગુનાને "ઓછા જઘન્ય ગુનાઓ" પૈકીના એક તરીકે ગણવામાં આવ્યો છે. વધુ જઘન્ય ગુનાઓની જોગવાઈ કલમ ૯ માં કરવામાં આવી છે. આસિસ્ટન્ટ કમાન્ડન્ટને સામાવાળા દ્વારા આપવામાં આવેલો ખુલાસો ગ્રાહ્ય ન હોવાનું જણાયું છે. તેથી, તેમણે ઓછો જઘન્ય ગુનો કર્યો હોવાનું યોગ્ય રીતે ઠરાવવામાં આવ્યું છે. સંબંધિત પાસાંઓની નોંધ લેતાં, અમને જણાય છે કે જ્યારે કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હતી તે સમયે સામાવાળા જે પગાર મેળવી રહ્યા હતા તેવા બે મહિનાના પગાર જેટલો દંડ ન્યાયના ઉદ્દેશોને પરિપૂર્ણ કરશે. સજામાં ફેરફાર કરીને અમે ગુનાની ગંભીરતાને ઓછી આંકી રહ્યા નથી, પરંતુ અમારા મતે, જ્યારે

કોઈપણ ચોક્કસ સમયે આવશ્યક એવા કોઈ કસોટીપૂર્ણ કે પડકારજનક સાહસ અથવા તૈનાતીથી બચવા અને છટકવા માટે આવી ગેરહાજરીનો આશરો લેવામાં આવ્યો હોય ત્યારે દાખલારૂપ શિક્ષાનો આશરો લેવો જ જોઈએ, સામાન્ય ક્રમમાં નિત્યક્રમ તરીકે નહીં. ઉપર દર્શાવેલી હદ સુધી અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે છે.

અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે છે.

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

==========

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==========